

21-МАЪРУЗА: ЎСИМЛИКЧИЛИК ТАРМОҚЛАРИ ИҚТИСОДИЁТИ РЕЖА

- 1. Ўсимликчилик тармоқларининг аҳамияти**
- 2. Ўсимликчилик тармоқлари иқтисодиётининг ҳозирги ҳолати**
- 3. Ўсимликчилик тармоқлари иқтисодиётини ривожлантириш масалалари**

Таянч иборалар:

Ўсимликчилик, картошкачилик, канопчилик, ғаллачилик, экстенсив йўл, интенсив йўл, сабзавотчилик (карамчилик, помидорчилик; ...); полизчилик (қовунчилик, тарвузчилик; ...); боғдорчилик (узумчилик, ўрикчилик, олмачилик; ...)

1. Ўсимликчилик тармоқларининг аҳамияти

Республика қишлоқ хўжалиги таркибида қуйидаги йирик тармоқлар мавжуд:

- ўсимликчилик;
- чорвачилик.

Ўсимликчилик мамлакат қишлоқ хўжалигининг энг асосий тармоғи ҳисобланади. Унинг қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқарилган жами ялпи маҳсулотдаги салмоғи 1998-2001 йилларда 80-90 фоизни, товар маҳсулоти таркибидаги салмоғи эса 80-82 фоизни ташкил этган. Қишлоқ хўжалигининг ўсимликчилик тармоғи:

- дон-ғаллачилик (буғдойчилик, шолитчилик, ...);
- техника экинлари (пахтачилик, канопчилик, тамакичилик, лавлагичилик, ...);
- картошкачилик;
- сабзавотчилик (карамчилик, помидорчилик; ...);
- полизчилик (қовунчилик, тарвузчилик; ...);
- боғдорчилик (узумчилик, ўрикчилик, олмачилик; ...)

ва бошқа тармоқлардан иборатдир.

Бу тармоқларда буғдой, арпа, шоли, макка дони, мош, пахта хомашёси, тамаки барги, каноп, қанд лавлаги, ер ёнғоқ, картошка, помидор, бодринг, каром, сабзи, қовун, тарвуз, узим, олма, ўрик, ёнғоқ, анор ва бошқа маҳсулотлар етиштирилади. Улар қайта ишлаш саноати тармоқлари учун хомашё, аҳоли учун эса озиқ-овқат маҳсулотлари ҳисобланади.

Ўсимликчилик тармоқлари орасида ичида пахтачилик биан ғаллачилик давлат миқёсида стратегик аҳамиятга эгадир. Бу тармоқлар республикадаги йирик ва муҳим ҳисобланган «Ўздонмаҳсулот», пахта тозалаш саноати, тўқимачилик ва енгил ҳамда нон маҳсулотлари корхоналарини хомашё билан таъминлайди. Натижада миллионлаб ишчи-хизматчилар иш ҳамда даромад билан таъминланади.

Пахта толасини сотиш натижасида мамлакат валюта тушумининг 55 фоизга яқини оинмоқда.

галлачилик асосан республика аҳолисининг дон маҳсулотларига бўлган талабини қондиришга хизмат этади. 2002 йилда 5,4 млн. тонна ғалла етиштирилди жон бошига 216,5 кг. дон тўғри келди. Тиббиёт нормативлари бўйича бир киши-кунига 124 кг. ун ва ун маҳсулотларини истеъмол қилиши лозим. галлачиликда эришилган натижа республикамиз бу борадаги талабни қондириш имкониятига эга эканлигидан далолат беради. Бу Республика Президенти И.А.Каримов томонидан амалга оширилаётган ғалла мустақиллиги сиёсатининг натижасидир. галлачиликнинг ривожланиши чорвачилик ва саноат тармоқлари юксалишига ҳам ижобий таъсир этиши мумкин.

галлачилик билан пахтачилик тармоқларининг умумий майдони республика жами экин майдонининг 82 фоизга яқинини ташкил этмоқда. Айрим қишлоқ хўжалик корхоналарида эса жами экин майдонининг 90 фоизга яқини пахта ҳамда ғалла билан банд бўлмоқда. Шунинг учун ҳам уларнинг ялпи маҳсулотдаги салмоғи юқори.

Республика ўсимликчилик тармоқларида инсон саломатлиги учун керак бўлган турли хил маҳсулотлар етиштирилади. Жумладан, иккинчи нон ҳисобланган картошка, сабзавот, полиз ва боғдорчилик маҳсулотлари ва бошқалар. Кейинги йилларда тармоқда доривор маҳсулотлар етиштиришга ҳам алоҳида эътибор берилмоқда.

Уларнинг кўпроқ етиштирилишини доимий йўлга қўйиш мамлакат аҳолисининг бу борадаги талабини қондириш билан бирга ташқи бозорда кўпроқ сотилишини ҳам таъминлайди. Бу эса валюта тушумининг ошишига олиб келади.

2. Ўсимликчилик тармоқлари иқтисодиётининг ҳозирги ҳолати

Қишлоқ хўжалигининг ўсимликчилик тармоқларида ички ва ташқи бозор талабини қондира оладиган турли хилдаги маҳсулотлар давлат сиёсатини эътиборга олган ҳолда етиштирилмоқда.

Ўсимликчилик тармоқларида етиштирилаётган маҳсулотларнинг самарадорлиги бир қанча кўрсаткичлар ёрдамида аниқланади. Улар миқдор (натурал) ва қиймат шаклида намоён бўлади. Жумладан, экин турлари бўйича 1 гектар майдондан олинган ҳосил, яъни экинларнинг ҳосилдорлиги, озиқа экинлари бўйича қўшимча ҳар гектардан олинган озиқа бирлиги миқдори аниқланади. Уни аниқлаш учун жами етиштирилган ҳосилни шу ҳосил олинган экин майдонига тақсимлаш лозим. Бунинг учун қуйидаги формуладан фойдаланиш мумкин:

$$\text{Эх} = \frac{\text{Ях}}{\text{Хм}}; \quad \text{Об} = \frac{\sum \text{Об}}{\text{Об}_м}$$

Бунда: Э_х – экин турларининг ҳосилдорлиги, цгга;

Об – бир гектардан олинган озиқа бирлиги, цгга;

Я_х – ялпи олинган ҳосил, тонна ёки цен;

∑Об – жами олинган озиқа бирлиги, тонна ёки цен;

Х_м, Об_м – ҳосил, озиқа бирлиги олинган майдон, га.

Бир гектар экин майдонида, олинган бир центнер ҳосил учун сарфланган ишлаб чиқариш харажатлари (меҳнат, маблағ), уларнинг жами сарфланган меҳнат ва маблағ харажатларини ҳосил олинган майдон ёки жами ҳосил миқдорига тақсимлаш натижасида аниқлаш мумкин. Бунинг учун ушбу формуладан фойдаланиш лозим:

$$X_{га} = \frac{\sum ИЧ_x}{X_m}; \text{ ёки } = \frac{\sum М_x}{X_m}$$

Бунда: $X_{га}$ – 1 гектарга сарфланган ишлаб чиқариш, меҳнат харажатлари, сўмга, к_кгга;

$\sum ИЧ_x$ – экин турлари бўйича ишлаб чиқариш харажатлари, млн. сўм;

$\sum М_x$ – экин турлари бўйича сарфланган меҳнат сарфи, минг киши-куни.

Экинларнинг турлари бўйича ишлаб чиқариш таннархи. Уни жами ишлаб чиқариш харажатлар суммасининг олинган маҳсулот миқдорига нисбати билан, яъни қуйидаги формула ёрдамида аниқлаш мумкин:

$$M_{тн} = \frac{\sum ИЧ_x}{Я_x}$$

Бунда: $M_{тн}$ – маҳсулот турини етиштириш таннархи, сўмцен. Бу кўрсаткич етиштирилган ҳар бир маҳсулотнинг бир центнери неча сўмга тушганлигини кўрсатади. Улар маҳсулотларни сотиш баҳолари билан таққосланиши натижасида ҳар бир центнер маҳсулотни етиштириш эвазига эришилган натижаларни ҳисоблаш, яъни шу маҳсулотни етиштиришдан хўжалик фойда олди ёки зарар қилганлигини аниқлаш имкониятини яратади. Натижада ҳар бир маҳсулот турининг рентабеллилик даражаси аниқланади. Бунда қуйидаги формуладан фойдаланиш мумкин:

$$P = \frac{C\Phi}{ИЧ_x} \times 100$$

Бунда: P – ҳар бир маҳсулот турининг, ўсимликчиликнинг рентабеллик даражаси, фоизда;

$C\Phi$ – олинган фойда.

Ўсимликчилик тармоқларида ҳам бозор иқтисодиёти муносабатларини шакллантириш мақсадида ерларни фермер, деҳқон хўжаликларига узок муддатга, фуқароларга эса умрбод фойдаланишга бериш натижасида жамоа, ширкат ва давлат хўжаликлари ихтиёридаги ерлар камайиб бормоқда. Чунончи, ўсимликчилик тармоқларида экинларнинг жами майдони 1995-2000 йилларда 390,1 минг гектарга ёки 9,4 фоизга камайиб, 3774,9 минг гектарни ташкил этган. Қисқариш асосан пахта ҳамда ем-хашак экинларининг майдонлари камайиши ҳисобига юз берган (24-жадвал).

Ҳозирги даврда қишлоқ хўжалик экинларини жойлаштиришда табиий-иқтисодий шароит, давлат сиёсати ҳамда бозор талаби эътиборга олинмоқда. Республика аҳолисининг донга бўлган талбини қондириш мақсадида Президент И. Каримов раҳбарлигида ғалла мустақиллиги сиёсати амалга оширилмоқда. Уни самарали ҳал этиш мақсадида пахта яккаҳоқимлиги аста-секин пасайтирилмоқда. Бунга пахта экин майдонининг 48,5 минг гектарга

ёки 3,2 фоизга қисқаргани далил бўлади. Унинг майдони пахтачилик учун табиий-иктисодий шароити ноқулай ҳисобланган республиканинг шимолий худудларида сезиларли миқдорда қисқартирилди. Айниқса, Қорақалпоғистон Республикасида шу йиллар ичида 51,0 минг гектарга ёки 34,8 фоизга, Хоразм вилоятида 13,1 минг гектарга ёки 13,0 фоизга, Қашқадарё вилоятида эса 23,3 минг гектарга ёки 13,5 фоизга камайтирилган. Сув ресурслари етишмаслиги сабабли шол майдони Ўзбекистон бўйича 24 минг гектарга ёки 12 фоизга қисқартирилган. Бу жараён асосан Қорақалпоғистон Республикасида ҳамда Хоразм вилоятида содир бўлган.

Лекин шу йиллар мобайнида етарли даражада асосланмаган ҳолда ем-хашак экинларининг майдони 303,6 минг гектарга ёки 41,5 фоизга қисқартирилган. Қисқартирилган майдонларга асосан буғдой, картошка ҳамда полиз экинлари экилган. Натижада буғдой экилган майдон республика бўйича 1164,4 минг гектардан (1995 й.) 1354,8 минг гектарга (2000й.) етказилган ва 190,4 минг гектарга ёки 16,5 фоизга кўпайган.

Аграр-иктисодий ислохотлар амалга оширила бориши натижасида ўсимликчилик маҳсулотлари етиштиришда нодавлат секторининг улуши ортмоқда. 2001 йилнинг бошига жами экин майдонининг 37,2 фоизи ширкат, 31,7 фоизи фермер хўжаликлари ихтиёрида. Келажакда деҳқончилик маҳсулотлари етиштириш билан фермер ва деҳқон хўжаликлари шуғулланиши мақсадга мувофиқдир.

Экин майдонлари таркиби ўзгариши туфайли умумий экин майдонидаги экинлар салмоғи ҳам ўзгармоқда. 1995 йилда донли экинларнинг салмоғи 39,8 фоиз бўлган бўлса, 2000 йилга келиб, 42,7 фоизни ташкил этган ёки 2,9 фоизга ошган, техника экинларининг салмоғи шу даврда 2,2 фоизга ортиб, 2000 йилда 39 фоизни ташкил қилган. Аҳоли учун энг зарур озиқ-овқат ҳисобланган картошка, сабзавот ва полиз экинлари майдонининг салмоғи 1,1 фоизга кўпайган. Лекин ем-хашак экинларининг салмоғи қисқариб бормоқда. Бундай ҳол экинларни алмашлаб экишга салбий таъсир этиши мумкин. Шунинг учун келажакда экин майдонлари салмоғини тартибга солишда алмашлаб экиш жорий этилишини таъминлашга алоҳида эътибор бериш лозим.

Республика қишлоқ хўжалигида экинлар майдонлари ўзгариши натижасида етиштирилаётган маҳсулотлар миқдори ҳам ўзгармоқда. Агар 1995 йилда мамлакат бўйича жами 3215,3 минг тонна дон маҳсулотлари етиштирилган бўлса, бу кўрсаткич 2000 йилда 3915,7 минг тоннани, 2002 йилда эса 5,4 млн. тоннани ташкил этди. галла етиштириш 2000 йилда 1995 йилдагига нисбатан 21,8 фоизга, 2002 йилда эса 46,2 фоизга ошди. Лекин шу йилларда буғдой етиштириш устувор суъратларда кўпайган. Унинг миқдори 2000 йилда 53,9 фоизга, 2002 йилда эса 69,4 фоизга ошган. галла етиштириш ҳажми Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларидан ташқари барча вилоятларда ошиб бормоқда.

Шу йилларда ғаллачилик устувор суъратларда Навоий, Жиззах ҳамда Бухоро вилоятларида ривожланган. Етиштирилаётган ғалланинг 35,1 фоизи Фарғона водийси хўжаликлари ҳиссасига тўғри келмоқда. Бу маҳсулотнинг

атиги 4,5 фоизи Қуйи Амударё воҳасида етиштирилган. Тошкент туманида эса ялпи ғалла ҳосилининг 26,8 фоизи етиштирилмоқда. Бу маълумотлар ғаллачилик мамлакат миқёсида қандай жойлашганлигидан далолат бермоқда.

Сўнгги йилларда ғаллачиликнинг ривожланиши ғаллазорлар кенгайиши билан ҳосилдорлик ошиши ҳисобига таъминланган. Лекин пахта хомашёси етиштириш унинг яккаҳоқимлигини сусайтириш натижасида сўнгги йилларда бироз камайиб, 3,1-3,2 млн. тоннани ташкил этмоқда. 2000-2002 йилларда жами пахта хомашёсининг 31,7 фоизи Фарғона вилояти хўжаликларида, 29,5 фоизи Бухоро, Қашқадарё ва Сурхондарё вилоятларида, атига 10,8 фоизи Қуйи Амударё воҳасидаги хўжаликларда етиштирилмоқда. Пахтанинг экин майдони камайиши билан бирга ҳосилдорлиги ҳам пасайиб бормоқда (6- диаграмма).

6-диаграмма

Аксарият экинлар ҳосилдорлигининг пасайишига экин майдонлари унумдорлиги пасайганлиги сабаб бўлмоқда. Ҳозирги даврда республика миқёсида жами суғориладиган ерларнинг 50 фоизига яқини у ёки бу даражада шўрланган. Бундай ҳолат шу ерларнинг мелиоратив ҳолати ёмонлашиши оқибатида юз бермоқда.

Сўнгги йилларда кимёвий воситалар баҳоларининг кескин ошганлиги сабабли уларни талаб этилган миқдорда сотиб олиш ва экин майдонларига зарур даражада солиш имкони бўлмапти. Бу экинларнинг ҳосилдорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда. Республика вилоятларида экинларнинг серҳосил, самарали навларини тўғри жойлаштиришга эришилмаганлиги ҳам ҳосилдорлик ошиши йўлидаги тўсиқлардан биридир.

Қишлоқ хўжалигида фойдаланилаётган саноат маҳсулотлари баҳоларининг тез суръатларда ошиши, экинларнинг ҳосилдорлиги эса тез ўсмаётганлиги натижасида тармоқларда етиштирилаётган маҳсулотлар таннархи сезиларли даражада ошиб бормоқда. Фақатгина 1997-2001 йилларда бошоқли доннинг 1 центнери таннархи 3,4 марта, шу жумладан, буғдойники 3,9 марта ошган. Пахта хомашёсининг таннархи эса 3,2 марта ошиб, 10380 сўмни ташкил этган.

Жадвал маълумотлари барча ўсимликчилик маҳсулотларининг таннархи ошганлигидан далолат бермоқда. Шу йиллар ичида 1 центнер картошканинг таннархи 1,4 марта, сабзавот маҳсулотларининг ўртача таннархи 3,5 марта, полиз маҳсулотлариники эса 3 марта ошган. Ўсимликчилик маҳсулотлари таннархларининг ошиши шу маҳсулотлар самарадорлигига ҳам таъсир этган. Яъни маҳсулотларни сотиш натижасида олиниши мумкин бўлган фойда суммаси унчалик кўпаймаган. Лекин, сўнгги йилларди қишлоқ хўжалик корхоналари экинларнинг серҳосил, кам сув талаб этадиган, қисқароқ муддатларда пишиб етиладиган навларини экиш, янги техникалардан, самарали технологиялардан ва меҳнатни ташкил этишнинг илғор шаклларида фойдаланиб, уларнинг ҳосилдорлигини ошириш ва ҳосилини сифатига путур етказмаган ҳолда тезроқ йиғиштириб олишга

харакат қилмоқдалар. Шунингдек, давлат томонидан сотиб олинаётган деҳқочилик маҳсулотларининг харид баҳолари ҳам йил сайин оширилмоқда. Чунончи, 2000-2002 йилларда пахта хомашёсининг харид баҳоси ўртача 101,3 фоизга, башоқли дон маҳсулотлариники эса 142,8 фоизга оширилган. Бу хўжаликлар муайян даражада фойда олишини таъминламоқда. Дарвоқе, 1995-1999 йилларда пахта хомашёсини етиштириш зарар келтирган бўлса, 2000 йилдан бошлаб маълум миқдорда фойда бермоқда. 2001 йилда 1 центнер пахта хомашёсини сотиш натижасида 86 сўм, дон маҳсулотларини сотишдан эса 657 сўм фойда олинган. 33-жадвал маълумотларининг далолат беришича, республика деҳқончилигининг асосий тармоқлари фойда келтириб, рентабелли тармоққа айланган, бироқ барча тармоқларнинг рентабеллиги бозор иқтисоди талабларига тўлиқ жавоб бермайди. Аниқроғи, муайян соҳалар (пахтачилик, ғаллачилик, ем-хашак етиштириш) дан олинаётган фойда хўжаликлар фаолиятини кенгайтирилган такрор ишлаб чиқариш асосида ривожлантиришни таъминлай олмайди. Шундай экан, келажакда ўсимликчиликнинг барча соҳаларини ривожлантириш ва самарадорлигини юксалтириш лозим.

3. Ўсимликчилик тармоқлари иқтисодиётини ривожлантириш масалалари

Ўсимликчилик тармоқларининг республика ҳамда қишлоқ хўжалик корхоналари иқтисодиётидаги ўрнини, аҳамиятини эътиборга олган ҳолда келажакда уларни ривожлантириш ва самарадорлигини юксалтириш энг асосий вазифалардан биридир. Бу муаммони ижобий ҳал этиш учун, аввало, эркин бозор талабларини эътиборга олган ҳолда қандай турдаги деҳқончилик маҳсулотларини ва қанча миқдорда етиштириш зарурлигини аниқлаб олиш лозим. Бунда давлатнинг қандай маҳсулотларга ва қанча миқдорда эҳтиёжманд эканлигини аниқлашга алоҳида эътибор бериш лозим. Чунки давлат ўз эҳтиёжини қондирадиган товар ишлаб чиқарувчилар учун имтиёзлар яратмоқда.

Хўжаликлар бошқа истеъмолчиларнинг қисқа ва узоқ муддатли талабларини ҳам чуқур ўрганишлари, ўз ички ишлаб чиқариш эҳтиёжлари ҳамда бошқа талабларини аниқлаб олишлари лозим. Қайси маҳсулотни ва қанча миқдорда етиштириш мақсадга мувофиқ эканлигини аниқлашда уларнинг самарадорлигини, албатта, эътиборга олиш зарур. Бозор иқтисодиёти шароитида ҳар бир хўжалик ўз талабини қондирадиган миқдорда фойда келтирадиган маҳсулотларни етиштириш билан шуғулланиши лозим. Юқорида таъкидланган масалаларни ҳал этишда экинларни алмашлаб экишнинг назарий ҳамда амалий жиҳатдан асосланган тизими жорий этилишига ҳам алоҳида эътибор бериш керак. Чунки бу тупроқнинг унумдорлиги ошишини таъминлайди.

Ўсимликчилик маҳсулотларини белгиланган миқдорда етиштириш учун зарур бўлган ишлаб чиқариш воситаларини: уларнинг турларини, миқдорини ҳамда ҳолатини аниқлаб олиш алоҳида аҳамиятга эгалигини унутмаслик зарур. Чунки шулар ёрдамида маҳсулот етиштириш жараёнлари

белгиланган муддатларда, сифатли бажарилиши таъминланади. Натижада ишлаб чиқариш ва бошқариш харажатлари маълум миқдорда тежалиши мумкин.

Барча воситалардан йил давомида тўғри, тўлиқ ҳамда самарали фойдаланиш орқали талабни қондирадиган миқдорда сифатли ўсимликчилик маҳсулотлари етиштириш, уларнинг самарадорлигини юксалтириш учун муайян чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир.

Ўсимликчилик маҳсулотлари етиштиришни ривожлантириш ва уларнинг самарадорлигини юксалтириш йўллари

Экстенсив ва интенсив йўллар:

а) Ўсимликчилик маҳсулотлари ялпи ҳосилини кўпайтириш учун:

- экин майдонларини кенгайтириш;
- экинларнинг ҳосилдорлигини ошириш зарур.

б) Ҳосилдорликни ошириш учун:

- экин майдонларининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш;
- экин майдонларини сув билан таъминлаш;
- уруғларни сермахсул, тезпишар навларини экиш;
- минерал ва органик ўғитлардан оқилона фойдаланиш;
- бошқа кимёвий воситалардан самарали фойдаланиш;
- агротехник тадбирларни муддатида ва сифатли бажариш;
- алмашлаб экишни жорий этиш;
- ишчи ва хизматчиларни моддий ва маънавий рағбатлантириш;
- ишлаб чиқариш воситаларидан тўлиқ ва самарали фойдаланиш лозим.

в) Маҳсулот етиштиришда харажатларни тежаш учун:

- янги техникаларни, илғор технологияларни жорий этиш;
- маҳсулот етиштириш жараёнларини тўлиқ механизациялаштириш;
- меҳнатнинг янги шаклларини ташкил этиш керак.

г) Ишлаб чиқаришни ихтисослаштириш ва экинларни мақсадга мувофиқ жойлаштириш зарур.

д) Етиштирилган ҳосилни ташиш ва сақлаш жараёнларини самарали ташкил этиш лозим.

е) Маҳсулотларни бозор талаблари асосида сотишни амалга ошириш керак.

Ўсимликчилик маҳсулотлари етиштиришни, 22-чизмада кўрсатилганидек, икки йўли – **экстенсив ва интенсив** йўли мавжуд.

Экстенсив йўлда маҳсулот миқдори асосан экинлар майдонини кўпайтириш ҳисобига, *интенсив* йўлда эса экинларнинг ҳосилдорлигини ошириш ҳисобига таъминланади. Маҳсулот миқдорини интенсив йўл орқали кўпайтириш учун тупроқ унумдорлиги ошишини таъминлашга қаратилган тадбирларни амалга ошириш, масалан, ирригация-мелиорация тизимини куриш, таъмирлаш, ерларни текислаш, шўрини ювиш, ўғитлардан самарали фойдаланиш, алмашлаб экишни жорий этиш керак.

Етиштирилаётган маҳсулотлар самарадорлигини юксалтириш учун эса ишлаб чиқариш ва бошқариш харажатлари тежалишини таъминлайдиган ишларни, тадбирларни оқилона амалга ошириш зарур. Бунинг учун меҳнатни ташкил этишнинг пудрат, ижара каби мақсадга мувофиқ шаклларини татбиқ қилиш, ишлаб чиқариш, ҳосилни йиғиштириб олиш, сақлаш жараёнларини механизациялаштириш, ишлаб чиқариш воситаларидан тўлиқ ва самарали

фойдаланиш, янги техника, илғор технологияларни жорий этиш, ишчи-хизматчилар моддий ва маънавий рағбатлантирилишини изчиллик билан амалга ошириш керак.

Дехқончилик маҳсулотлари етиштиришни ривожлантириш, унинг самарадорлигини юксалтириш мақсадида хўжаликларда фаолият кўрсатаётган барча аъзоларнинг ишлаб чиқаришга бўлган муносабатларини бозор талаблари асосида тубдан ўзгартириш лозим. Яъни, улар маҳсулот етиштириш, йиғиштириб олиш, сақлаш ва сотиш билан боғлиқ бўлган муносабатларни вақтида, оқилона амалга оширишга алоҳида эътибор беришлари керак.

Юқорида таъкидланган барча тадбирлар вақтида, сифатли амалга оширилиши натижасида ўсимликчилик маҳсулотлари миқдори кўпайиб, уларнинг самарадорлиги юксалиши таъминланади.